

УДК 330.341: 17.022.1

**ДОКТРИНА ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ «УКРАЇНА 2030»:
ГУМАНІСТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ**<https://orcid.org/0000-0002-0408-151X>

Коротіч Галина Вікторівна, доцент кафедри філософських наук та історії України, к. філос. н., доцент, Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь, e-mail: gvkorotich@gmail.com, тел. +380636778329

Galyna Korotich, Associate Professor of Department of philosophy science and history of Ukraine, Ph. D., Associate Professor, State Higher Educational Establishment «PRYAZOVSKYI STATE TECHNICAL UNIVERSITY», Mariupol

G. Korotich. Doctrine of the balanced development «Ukraine 2030»: humanistic aspects of economic problems.

Doctrine of the balanced development «Ukraine 2030», which describes the current economic model of Ukraine, is analyzed. The great importance of this document for the formation of the strategy of the progressive development of Ukraine is emphasized. The aspiration of the authors of Doctrine comprehensively to approach to the decision of this task is marked. It is indicated on the importance and timeliness of the principles of a new social agreement, on the key role of human capital, which is the main potential of economic development. At the same time, it is indicated on the shortcomings of Doctrine, which needs to be finalized. The authors of Doctrine paid insufficiency attention to the research of the axiological aspect of economic and other problems. In particular, the document does not reveal the decisive role of spiritual values (first of all, moral) in the achievement of the balanced development. A man is considered, mainly, as an economic category. It is shown that the anthropocentric model of balanced development proposed in Doctrine is not indisputably positive from the point of view of its consequences. Among the historical manifestations of this model are technocentrism and economocentrism, which contributed to the deepening of the global problems. The article emphasizes that a person should be perceived as such integrity that has an independent value. The analysis of the economic feasibility of reforms must combine with the analysis of their moral aspect. It was emphasized that the provisions of Doctrine should be supplemented by an analysis of ways to improve education for balanced development, research into the philosophical foundations of this development, and the formation of a balanced system of values. In this system, spiritual values must occupy a main place.

Коротіч Г. В. Доктрина збалансованого розвитку «Україна 2030»: гуманістичні аспекти економічних проблем.

Проаналізовано Доктрину збалансованого розвитку «Україна 2030», у якій подано характеристики сучасної економічної моделі України. Підкреслено велике значення цього документу для формування стратегії прогресивного розвитку України. Відзначено намагання авторів Доктрини комплексно підійти до вирішення цього завдання. Вказано на важливість і своєчасність принципів нового суспільного договору, на ключову роль людського капіталу, який є головним потенціалом економічного розвитку. Разом з тим, указано на недоліки Доктрини, яка потребує доопрацювання. Автори Доктрини недостатньо уваги приділили дослідженню аксіологічного аспекту економічних та інших проблем. Зокрема, в документі не розкрито визначальну роль духовних цінностей (насамперед, моральних) у досягненні збалансованого розвитку. Людина розглядається, здебільшого, як економічна категорія. Показано, що запропонована в Доктрині антропоцентрична модель збалансованого розвитку не є безперечно позитивною з огляду на її наслідки. Серед історичних проявів цієї моделі є техноцентризм і економцентризм, які сприяли поглибленню глобальних проблем. У статті наголошується, що людину слід сприймати як таку цілісність, яка має самостійну цінність. Аналіз економічної доцільності реформ повинен поєднуватись із аналізом їх морального аспекту. Підкреслено, що положення Доктрини слід доповнити аналізом шляхів вдосконалення освіти для збалансованого розвитку, дослідженням філософських засад цього розвитку та формуванням збалансованої системи цінностей. У цій системі духовні цінності повинні посісти чільне місце.

Коротіч Г. В. Доктрина сбалансированного развития «Украина 2030»: гуманитарские аспекты экономических проблем.

Проанализирована Доктрина сбалансированного развития «Украина 2030», в которой предложена характеристика современной экономической модели Украины. Подчеркнуто большое значение этого документа для формирования стратегии прогрессивного развития Украины. Отмечено стремление авторов Доктрины комплексно подойти к разрешению этого задания. Указано на важность и своевременность принципов нового общественного договора, на ключевую роль человеческого капитала, который является главным потенциалом экономического развития. Вместе с тем, указано на недостатки Доктрины, которая требует доработки. Авторы Доктрины недостаточно внимания уделили исследованию аксиологического аспекта экономических и других проблем. В частности, в документе не раскрыта определяющая роль духовных ценностей (прежде всего, нравственных) в достижении сбалансированного развития. Человек рассматривается, преимущественно, как экономическая категория. Показано, что предложенная в Доктрине антропоцентрическая модель сбалансированного развития не является бесспорно позитивной с точки зрения ее последствий. Среди исторических проявлений этой модели есть техноцентризм и экономоцентризм, которые способствовали углублению глобальных проблем. В статье делается акцент на том, что человека следует воспринимать как такую целостность, которая имеет самостоятельную ценность. Анализ экономической целесообразности реформ должен объединяться с анализом их нравственного аспекта. Подчеркнуто, что положения Доктрины следует дополнить анализом путей усовершенствования образования для сбалансированного развития, исследованием философских оснований этого развития и формированием сбалансированной системы ценностей. В этой системе духовные ценности должны занять главное место.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепція збалансованого (або сталого) розвитку, на думку багатьох учених, має стати найефективнішою відповіддю на виклики сьогодення, особливо глобальні. Як відомо, поява поняття «сталий розвиток» (яке потім трансформувалося у поняття «збалансований розвиток») стала реакцією на глобальну кризу індустріалізму, пов'язану із виснаженням природних ресурсів, погіршенням стану навколишнього середовища і поляризацією багатства й бідності в світі. Історія формування спочатку поняття, а потім і концепції сталого розвитку відображає складний шлях пошуку конструктивного вирішення глобальних проблем за допомогою спільних зусиль економістів, політологів, соціологів, філософів та ін. Сталий розвиток – це керований соціально справедливий, збалансований розвиток суспільства у прогресивному напрямку, який не руйнує природи як основи існування людства. Численні світові форуми намагалися удосконалити концепцію такого розвитку, зробити її більш комплексною та такою, яка більш відповідала б потребам людей. Водночас, у відповідності до девізу Римського клубу «Мислити глобально, діяти локально», досліджувалися проблеми збалансованого розвитку регіонів, міст, підприємств, адже так відбувається практична реалізація глобальних ідей. Так, 12 січня 2015 року Президент України Петро Порошенко видав указ, яким було схвалено «Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», що визначила мету і пріоритети, перш за все, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення і розвитку України [1]. Як указується в документі, метою Стратегії є впровадження в Україні європейських життєвих стандартів. Ще раніше було створено Національну парадигму сталого розвитку України, у якій було розроблено концептуальні засади сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу, включаючи земельні, водні, мінерально-сировинні, лісові ресурси, соціальну складову, умови гарантування природно-техногенної та екологічної безпеки тощо [2]. Серед інших цікавих для вивчення робіт можна окремо виділити ґрунтовну працю Згуровського М. З., яка підсумовує результати робіт із технологічного передбачення (форсайту) розвитку майбутньої економіки України на середньостроковому і довгостроковому часових горизонтах [3]. Також слід пригадати глибоку за суттю статтю Лопатинського Ю. М. та Меглея В. І., у якій автори дослідили змістовну інтерпретацію та основні складові концепції сталого розвитку національної економіки, звернувши особливу увагу на аграрний сектор [4]. У статті Сапа Н. В. визначено основні підходи до формування моделі сталого розвитку України і досліджено роль інновацій у цьому процесі [5]. Своє бачення стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року презентує сайт

Всеукраїнської екологічної ліги [6]. Автори цих праць намагалися підійти до вирішення завдання комплексно, базуючись на численних наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених та на відповідних міжнародних документах. Також слід звернути увагу на соціально-філософські та етичні дослідження концепції сталого (збалансованого) розвитку (автори Нерсесян Г. А. [7] та Марушевський Г. Б. [8]). У 2017 році побачила світ ще одна вагома праця – Доктрина збалансованого розвитку «Україна 2030» [9]. Вона є документом, у якому комплексно, ґрунтовно розглянуто основні стратегічні шляхи досягнення нашою державою економічно, соціально, політично сталого розвитку, підкреслено значну роль науки та взагалі духовної культури у цьому процесі. Ця праця є, на нашу думку, найбільш вдалою (якщо її порівнювати з іншими українськими працями) спробою впровадження системного підходу до визначення стратегії прогресивного розвитку.

Метою даної статті є проаналізувати цю Доктрину, у тому числі з огляду на те, що це – «відкритий» для подальшого доопрацювання актуальний документ.

Результати дослідження. Слід зазначити, що автори Доктрини спиралися на найважливіші документи міжнародних форумів зі сталого (або збалансованого) розвитку, а також на дослідження українських науковців, глибоко проаналізували чинні документи щодо сталого розвитку України, визначили основні завдання для нашої країни і гальмівні чинники її розвитку, шляхи їхнього усунення, з якими можна погодитися. Хоча головну увагу авторів Доктрини привернули економічні чинники досягнення збалансованого розвитку, взяті в якості базових, разом із закінченням війни на Сході та деокупацією Криму, значну увагу приділено необхідності змінити структури та механізми державного управління (стара неефективна парадигма державного управління, як слушно зазначають автори, це один із ключових чинників гальмування розвитку), також утверджується ідея захисту національних інтересів, культурної та наукової винятковості України. Можна повністю погодитись із характеристикою сучасної економічної моделі України (контроль великого рентного бізнесу над державними інституціями, деградація інвестиційного бізнес-середовища, втрата глобальної конкурентоспроможності країни). Неможливо не підтримати висновок авторського колективу про те, що головним багатством і ключовим потенціалом економічного (і не тільки) розвитку України є людський капітал, про те, що основою високотехнологічної національної економіки і взагалі сталого розвитку України є інвестиції в людей (тобто в науку, культуру, освіту, охорону здоров'я) [9, С. 54, 160].

Дуже важливими та своєчасними є принципи нового суспільного договору, який повинен сприяти досягненню консенсусу між владою, бізнесом і громадянським суспільством [9, С. 78-82]. Цей договір розкриває зобов'язання влади, громадян та бізнесу, підкреслює верховенство права, публічність і прозорість дій політичних та державних еліт, відповідальність кожного громадянина, патріотизм і толерантність, соціальну справедливість у забезпеченні рівності прав і можливостей щодо поліпшення добробуту всіх громадян (хоча, чому тільки добробуту?), етичні принципи діяльності всіх гілок влади, громадянського суспільства. Оскільки автори уточнюють, що дія суспільного договору знаходить своє втілення в Конституції існуючого устрою та в етичних принципах діяльності влади, то це означає внесення відповідних змін до тексту Конституції. Викликають підтримку такі інституційні та нормативно-правові зміни, які стимулюватимуть економічну активність, як деолігархізація, детінізація економічної діяльності, зміни у податковій політиці [9, С. 102-105].

У цілому поділяючи головні тези Доктрини, зауважимо, що, на наш погляд, значно більше уваги слід було приділити дослідженню ще одного гальмуючого процесу досягнення сталого розвитку Україною чинника, а саме – неадекватності сьогоденню системи цінностей, яка є поширеною у нашому суспільстві, – неадекватності сутності та природі людини, неадекватності загрозам сучасності, а таке дослідження повною мірою

відповідало б намаганням авторів системно розглянути сталий розвиток України. Починати треба із формування нового світогляду зі зміненою системою цінностей, і слушні думки тут дають філософи, яких, на превеликий жаль, до авторського колективу майже не запрошено. Тому про людину йдеться, здебільшого, як про «людський капітал», тобто, як пишуть самі автори, як про економічну категорію [9, С. 123]. Вчені стверджують, що людина є метою, заради якої існує багатство (мабуть і суспільне також?), однак усі ми знаємо, що крім багатства у фінансовому вимірі є багатство духовне, крім матеріальних цінностей – духовні, і цей аспект, на нашу думку, слід розкрити докладніше. Про суспільні цінності, цінності бізнес-спільнот та універсальні цінності йдеться лише побіжно, не розкриваючи їхнього змісту, лише як про складові соціального капіталу, найбільш поширеними формами якого, на думку авторів, є капітал інтелектуальний та капітал людський [9, С. 126]. Слід більш докладно прояснити деякі інші терміни та тези Доктрини. Що означає «справедливий розподіл національного багатства» (така вимога повторюється неодноразово) [9, С. 43, 79-80]? Яке життя можна назвати «гідним», на які критерії тут орієнтуватися [9, С. 74, 80]? Який життєвий простір є «сприятливим» для людини [9, С. 80, 122]?

Нам запропоновано людиноцентричну модель збалансованого розвитку, ядром якої є творчість як найвищий вияв людської діяльності [9, С. 121]. У цьому можна вбачати намагання підкреслити, що розвиток має кінцевою метою щасливу людину як найвищу цінність, а не, скажімо, економічні показники самі по собі [9, С. 13, 63, 72]. (Зауважимо в дужках, що при цьому, з точки зору авторів Доктрини суспільне благо має переважати над особистими інтересами [9, С. 87]. На нашу думку, мова повинна йти про гармонізацію інтересів суспільства та людини.) Щодо творчості, то вона може мати різне спрямування. Інтелект можна спрямувати на створення, наприклад, нової потужної зброї або нової схеми «тіньового» капіталу, а можна – на створення вакцини від хвороби, допомогу незахищеним верствам населення, розвиток духовної культури, створення біосферних парків, тощо. Новітні навчальні методики рекомендують поєднувати інтелектуальний розвиток дитини із емоційним розвитком, ми можемо доповнити – із моральним розвитком також. Людину треба сприймати як таку цілісність, яка має самостійну цінність, і яку, як на цьому наполягав І. Кант, неможливо розглядати лише як засіб для досягнення мети, наприклад, мети досягнення економічного розвитку (що дійсно є основою розвитку суспільства і створення умов для духовного зростання). Автори Доктрини, відповідаючи на питання щодо того, як повинна змінюватися влада, слушно вказують на те, що вона повинна почати мислити стратегічно, системно, гнучко та парадигмально, знати глобальні мегатренди, дотримуватися верховенства права, поваги до прав людей та безпеки життя, бути відкритою для дискусій, додержуватися етичного кодексу політика [9, С. 44]. Можливо, вимогу дотримуватися моральних цінностей слід висунути на перше місце? Якщо відійти від європейської термінології і вести мову не просто про «розумне врядування» (хоча це поняття включає етичний аспект також), а наголошувати на мудрому врядуванні, то моральні аспекти будуть на першому плані. Ті ж само деолігархізація і детінізація економічної діяльності, податкові зміни, пенсійна реформа, реформа медичинська мають велике моральне значення. Вивчаючи текст Доктрини, ми знаходимо такі важливі та актуальні перспективи для розвитку людини, як от: брати відповідальність за власні рішення і власне життя, впроваджувати принцип взаємоповаги, свободи особистості, виховувати здатність до самоорганізації, соціалізації та економічної активності, розумно споживати та з повагою ставитися до природних ресурсів і власного життєвого простору, готовність виконувати закон та контролювати владу, відмова від неформальних платежів і тіньових доходів. Якщо з боку влади буде мати місце порушення моральних принципів, недотримання обіцянок щодо покращення життя, а також реформи, які будуть лише погіршувати стан населення, то це лише посилить недовіру до влади, до будь-яких реформ взагалі, не

буде сприяти вихованню відповідальності й гармонізації інтересів людини та суспільства, а буде демонструвати неповагу до людей, приниження їхньої гідності.

Як відомо, концепцію сталого розвитку викликали до життя глобальні проблеми людства, до яких належать, наприклад, екологічні проблеми, викликані неконтрольованою людською діяльністю, неконтрольованою, насамперед, із точки зору моралі, відсутності розуміння самостійної цінності природи. До речі, така форма науково-технічного прогресу, яка призвела до екологічних проблем (тобто техноцентризм та економцентризм), є одним із історичних проявів парадигми людиноцентризму (або антропоцентризму), осмислення якої розпочали ще античні філософи. Тому, наголошуючи на людиноцентризмі моделі збалансованого розвитку, слід більш докладно зупинитися на дослідженні системи цінностей (яка, до речі, також повинна бути збалансованою), у якій природа, збереження життя на Землі повинні посісти одне з чільних місць. Більш того, за великим рахунком, виникає питання про доцільність використання моделі «чогось-центризму»: антропоцентризму, біосфероцентризму... Може, треба «озброїтися» точкою зору Кузанського (доба Відродження) про те, що єдиного центру у Всесвіті немає, все рухається навколо всього, тому ані людина, ані природа не можуть бути окремими центрами, а тільки рівноправними взаємопов'язаними елементами відкритої космічної системи? Неможливо розглядати розвиток України як окремої замкненої системи, не залежної від ситуації в світі, у тому числі екологічної. Глобальні проблеми людства мають, на жаль, свої прояви і в Україні. До того ж, перший із принципів суспільного договору – принцип спільності індивідуальних, колективних, державних і суспільних інтересів виходить за межі людиноцентризму та означає взаємозв'язок усіх вище вказаних інтересів на базі національної ідеї, як зауважують автори (хоча це суперечить їхній тезі про переваги суспільного блага над особистими інтересами, про що вже йшлося вище).

Щодо індексу щастя можна зауважити наступне. Як справедливо вказують автори Доктрини, він вимірює, наскільки ефективно мешканці різних країн використовують природні ресурси для забезпечення довгого, щасливого життя через добробут окремої людини, очікувану тривалість життя, рівність, а також стан навколишнього середовища. Це офіційно встановлене міжнародне визначення відображає розуміння того, що економічна складова може й не бути визначальною для відчуття задоволеності життям. Це поняття відображає спробу врахувати суб'єктивну цілісну задоволеність людей життям, що є дуже складним. Розуміння людиною щастя змінюється протягом життя. Люди – різні. Комуś до вподоби споживацький ідеал, хтось не уявляє себе поза активною участю у громадській діяльності. Добробут, як і усвідомлення рівних можливостей, є важливою складовою щастя. Хоча бувають різні ситуації, все залежить від потреб людини, розуміння нею цих потреб та відповідної системи цінностей. Стан щастя охоплює людину, яка може вільно реалізовувати власні цілі. Якщо завдання для України, визначені авторами Доктрини, будуть досягнуті, то це, мабуть, і буде означати досягнення щасливого стану людини та суспільства. Тому що до цих завдань відносяться забезпечення свободи та безпеки в усіх їх виявах і рівнях разом із рівними та вільними можливостями; забезпечення збалансованого розвитку національної економіки для гідного життя, здоров'я і добробуту кожного громадянина України, забезпечення освітньої, наукової та культурної реалізації особистості [9, С. 74]. Що ще можна додати? Грандіозна перспектива, яка, до речі, розширює існуюче визначення індексу щастя. Важливо, що у світі та в Україні існує розуміння того, що для досягнення стану щастя окрім ефективного менеджменту на всіх рівнях і відсутності корупції, наявності роботи та добробуту необхідно є наявність у суспільстві довіри та взаємоповаги, гармонічні стосунки із природою та із іншими людьми, відсутність агресії, дотримання норм моралі... Важливо, щоб ці питання обговорювалися у суспільстві і знаходили своє відображення у новітніх системах виховання та освіти (у тому числі філософської) для збалансованого розвитку,

і це сприятиме його досягненню. Починати треба з формування відповідного світогляду. Філософія нагадує про унікальність кожної людини та її самостійну цінність, досліджує аксіосферу, наголошує на особливому значенні духовних цінностей при збалансованості всієї системи цінностей, на гармонізації інтересів людини та суспільства, на повазі з боку суспільства до прагнення людини до самореалізації. Філософія сталого розвитку як окрема філософська дисципліна досліджує поняття сталого (збалансованого) розвитку, його сутність та філософські засади, відповідні цінності. До таких засад можна віднести, насамперед, концепцію ноосфери В. І. Вернадського та ідею коеволюційного розвитку суспільства і природи.

Висновки. Слід привітати появу такої ґрунтовної праці як Доктрина «Україна 2030», автори якої намагалися системно дослідити проблеми сталого розвитку і розробити ефективні механізми їхнього втілення у життя. Однак запропонована в Доктрині антропоцентрична модель збалансованого розвитку не є безперечно позитивною з огляду на її наслідки, серед яких є поглиблення глобальних проблем людства. Недостатньо уваги було приділено авторами дослідженню аксіологічного аспекту економічних, соціальних та інших проблем. Зокрема, не розкрито визначальну роль духовних цінностей (насамперед, моральних) у досягненні збалансованого розвитку. Положення Доктрини слід доповнити аналізом шляхів вдосконалення освіти для збалансованого розвитку, дослідженням філософських засад цього розвитку та формуванням збалансованої системи цінностей.

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України № 5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
2. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. Б. Є. Патона. – К. : Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 72 с.
3. Згуровський М. З. Технологічне передбачення економіки України на середньостроковому (до 2020 р.) і довгостроковому (до 2030 р.) часових горизонтах: за матеріалами наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 4 листопада 2015 року / М. З. Згуровський // Вісник НАН України. – 2016. – № 1. – С. 57-68.
4. Лопатинський Ю. М. Концепція сталого розвитку як фактор конкурентоспроможності національної економіки / Ю. М. Лопатинський, В. І. Меглей // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2016. – Вип. 777-778. Економіка. – С. 35-40.
5. Сапа Н. В. Інноваційний механізм як фактор досягнення сталого розвитку сучасного українського суспільства / Н. В. Сапа // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2009. – Вип. 39. – С. 174-183.
6. Стратегія сталого розвитку України на період до 2030 року [Електронний ресурс] // Сайт Всеукраїнської екологічної ліги. – Режим доступу : <http://www.ecoleague.net/pro-vel/tematychni-napriamy-diialnosti/ekolohichna-polityka-ta-zbalansovanyi-rozvytok>
7. Нерсесян Г. А. Сталый розвиток починається в головах людей: соціально-філософські аспекти інтерпретації поняття / Г. А. Нерсесян // ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. – 2013. – Вип. 4(20). – С. 68-75.
8. Марушевський Г. Б. Етичні аспекти концепції збалансованого розвитку [Електронний ресурс] / Г. Б. Марушевський // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. – 2014. – Вип. 2. – С. 21-34. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2014_2_4
9. УКРАЇНА 2030 : Доктрина збалансованого розвитку / науковий редактор Жилінська О., відповідальний редактор Мельничук О. – Львів : Кальварія, 2017. – 164 с.

References (BSI):

1. Decree of President of Ukraine No. 5/2015 "About Strategy of sustainable development "Ukraine – 2020", [Ukaz Prezydenta Ukrainy № 5/2015 "Pro Stratehiyu staloho rozvytku «Ukrayina – 2020»"], available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
2. "National Paradigm of Sustainable Development of Ukraine" (2012), per co. Ed. B. E. Paton, ["Natsional'na paradyhma staloho rozvytku Ukrainy" za zah. red. B. Ye. Patona], Kyiv, Derzhavna ustanova "Instytut ekonomiky pryrodokorystuvannya ta staloho rozvytku Natsional'novi akademiyi nauk Ukrainy", 72 p.
3. Zhurovs'kyu M. Z. (2016) "Technology foresight of Ukrainian economy in the medium (up to 2020) and long term (until 2030) horizons : according to the materials of the scientific report at the meeting of the Presidium of NAS of Ukraine November 4, 2015", [Tekhnolohichne peredbachennya ekonomiky Ukrainy na

seredn'ostrokovomu (do 2020 r.) i dovhostrokovomu (do 2030 r.) chasovykh horyzontakh :], Visnyk NAN Ukrainy, No. 1, pp. 57-68.

4. Lopatyns'kyi Yu., Mehley V. (2016), "Concept of sustainable development as a factor of national economy competitiveness", ["Kontsepsiya staloho rozvytku yak faktor kokurentnospromozhnosti natsional'noyi ekonomiky"], *Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu, Vypusk No. 777-778, Ekonomika, pp. 35-40.*

5. Sapa N. V. (2009), "The innovative mechanism as a factor for achieving sustainable development of modern Ukrainian society", ["Innovatsiynyy mekhanizm yak faktor dosyahnennya staloho rozvytku suchasnoho ukrayins'koho suspil'stva"], *Humanitarnyy visnyk ZDIA, Vypusk No. 39, pp. 174-183.*

6. "Strategy of sustainable development of Ukraine on a period to 2030", ["Stratehiya staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku"], *Sayt Vseukrayins'koyi ekolohichnoyi lihy, available at: <http://www.ecoleague.net/pro-vel/tematychni-napriamy-diialnosti/ekolohichna-polityka-ta-zbalansovanyi-rozvytok>*

7. Nersesyanyan H. A. (2013), "Sustainable development begins in the heads of people : social philosophical aspects interpretation of concept", ["Stalyy rozvytok pochynayet'sya v holovakh lyudey: sotsial'no-filosofs'ki aspekty interpretatsikh ponyattya"], *VISNYK NTUU "KPI". Politolohiya. Sotsiolohiya. Pravo, Vypusk No. 4(20), pp. 68-75.*

8. Marushevs'kyi H. B. (2014), "Ethical aspects of conception of the balanced development", ["Etychni aspekty kontsepsiyi zbalansovanoho rozvytku"], *Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noyi akademiyi derzhavnoho upravlinnya pry Prezydentovi Ukrainy, Vypusk No. 2, pp. 21-34, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2014_2_4*

9. "UKRAINE 2030 : Doctrine of the balanced development" (2017), scientific editor Zhylyns'ka O., managing editor Mel'nychuk O., ["UKRAYINA 2030 : Doktryna zbalansovanoho rozvytku", naukovyy redaktor Zhylyns'ka O., vidpovidal'nyy redaktor Mel'nychuk O.], *L'viv, Kal'variya, 164 p.*

Keywords: *balanced development; economic development; man; values; spiritual values; moral values; anthropocentric model; education for the balanced development.*

Ключові слова: *збалансований розвиток; економічний розвиток; людина; цінності; духовні цінності; моральні цінності; антропоцентрична модель; освіта для збалансованого розвитку.*

Ключевые слова: *сбалансированное развитие; экономическое развитие; человек; ценности; духовные ценности; нравственные ценности; антропоцентрическая модель; образование для сбалансированного развития.*

Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/2409532>